

V A S S Z É C S E N Y I

MÚLTIDÉZŐ

II. ÉVFOLYAM, 2012. SZENT GYÖRGY HAVA

VASSZÉCSENYI VÉRTANÚ PAPJAI (5) DR. TÓTH JENŐ

Jenő atya életútjának bemutatásával befejeződik a Múltidéző helyi vértanú papjait ismertető cikksorozata. Az eddig még nagyrészt helyben is ismeretlen, vagy elhallgatott mártíromságok feltárása aktivizálta a lap olvasótáborát, aminek következtében Abai Imréről és Kovács Imréről, eddig ismeretlen fényképek kerültek elő és gazdagították a Múltidéző több-
ezres tételű vasszécsenyi digitális képtárházát. Tóth Jenő, a múlt századi történelem egyik legmeghatározóbb napján, 1917. november 7-én született a Vas megyei Nagyasszonyfán, egyszerű földműves szülők gyermekeként, aki három papot is adott a katolikus egyháznak, ebből kettő szalézi szerzetes is lett. (A születésnapjai különösen 1945 után váltak ellentmondásosan emlékezetes ünnepekké, 1957-től Vasszécsenyben is.) A teológia Torinóban végezte a Pontificio Ateneo Salesianóban, a város bombázása szakította félbe tanulmányait 1943-ban. Hazatérése után Péliföldszentkereszten és Budapesten fejezte be tanulmányait. 1945. augusztus 12-én Esztergomban, a Rákosi korszakban vértanúhalált halt Meszlényi Zoltán püspök szentelte pappá. 1948-tól a szerzetesrendek feloszlataáig teológiát tanított Péliföldszentkereszten. Ezután először Szügyön, majd Dunavarsányban volt káplán. Ezt követően kántorként dolgozott Bajóton. 1951. június 21-én doktorált az urauti nyelvjárásokból. 1952-55 között Nyergesújfalun volt káplán, majd 1955-től ismét kántorkodott, ezúttal Pázmádon. Itt kapcsolódott bele az 56-os forradalom helyi eseményeibe, majd október 27-én Budapestre utazva a fővárosiakba is. Fényképezőgéppel megörökítette a ledöntött Sztálin szobor szétदारabolását, és az utcákon önfelédten ünneplőket. Mindezekért 1957. február 27-én letartóztatták. „Egy évig voltam börtönben, Fehérváron, Kistarcsán és Tökölön, 2 hónapig magánzárkában... A börtönben tudtunk misézni, mi papok 10-11-en voltunk... 57 Szent Miklós napján engedtek ki. A fényképezőgépet visszaadták, természetesen üresen. Ekkor jöttem Szécsenybe. A buszmegállóban azt mondtam Nyugatra megyek – Vas megye fehérvárhoz képest Nyugatra esik – még aznap beárultak, aminek következtében 3 évig rendőri felügyelet alatt voltam. Bíró igazgatóék rokonaim voltak, idősek voltak, hát eljöttem hozzájuk. A helyi rendőrszoba a tejszarnok mellett volt, minden vasárnap jelentkezni kellett. Éjszakánként viszont rendszeresen jöttek hozzám a rendőrök. Így lett fotózási szenvedélyem, életem sorsfordítója.” 1958-73 között kántor volt Vasszécsenyben, ahol közel 40 fiatal tanított ki kántornak 1973-ban káplánnak nevezték ki Kis József esperes-plébános mellé. 1974-2000 között több-mint

30 zárandokutat szervezett a helybeli hívőknek. Kis József halála után 1977-től, 2000-ig vasszécsenyi plébános volt, aktivitásban nem maradt el elődjétől. 1978-ban saját költségén 120 kg-os harangot öntetett Gombos Lajos harangöntővel a lipárti templomnak. 1982-89 között a vasszécsenyi plébánosság mellett egyházmegyei zeneigazgató is volt. 1983-87 között kívül-belül felújította a szécsenyi templomot. 1985-től a tanakajdi szalézi plébánia is hozzá tartozott. 1988-ban felújította a lipárti templom toronysisakját, 1989-ben pedig villamosította annak harangját. Ugyanebben az évben kinevezték a Szalézi

rend által visszakapott Szombathelyi Szalézi Intézet igazgatójának, 1990-ig töltötte be ezt a tisztséget. Még ebben az évben megalapította a Kinga énekkart Vasszécsenyben, majd létrehozta ugyanitt a Liszt Ferenc cserkészcsapatot. 1991-ben Üzenet címmel helyi egyházi lapot indított. 1992-ben elbontatta a régi szécsenyi katolikus plébániát, majd 1993-96 között új katolikus közösségi házat építtetett fel. Már a hetvenes éveit taposta, de maga is rengeteg fizikai munkát vállalt az építkezésen. 1995-ben az épülő közösségi ház udvarán mutatta be Aranymiséjét. 1997-től, 80 évesen, a meglévő templomai mellé, még megkapta Nemeskoltát és Sorkifaludot is. 1997-2000 között kívülről felújította a lipárti templomot. 1998-ban Vasszécseny Díszpolgárává választották. 2000 őszétől a szombathelyi Szalézi rendházba költözött. 2001-ben Budapesten, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem rektorától, a későbbi esztergomi érsektől, Erdő Pétertől vehette át Aranydiplomáját. 2005-ben tartotta meg Gyémántmiséjét a szombathelyi Szalézi templomban és nem sokkal utána a tanakjdi templomban. 2006. szeptember 27-én hunyt el szombathelyen. A szombathelyi Szalézi templom altemplomának egyik kriptájában nyugszik.

(Képek: Bíró igazgatóékkal –ő jobb szélén, kántorként egy szécsenyi temetésen, a lipárti templomnak ajándékozott harang felszentelésén, Örményországban egy ottani szerzetessel, 60 évesen beiktatásakor a lipárti templomban, esküvői szertartáson Szécsenyben, a szécsenyi közösségi ház alapkövetételénél, munka közben az új plébánia építkezésénél, Aranymiséjén hívei körében Vasszécsenyben 1995-ben, az utolsó ecsetvonások élete egyik fő művén a vasszécsenyi katolikus közösségi házon, Jenő atya komoly és vidám arcai)

SZEMTANÚ - KIS JÓZSEF PLÉBÁNOS (3)

Az idei Március 15-ei megemlékezésen elhangzott, hogy Kis József hagyományozta ránk a tavaszi szabadságünnepeink napján való megünneplését, sőt a helyszíneket is ő határozta meg, a hozzá tartozó falvakban mindenütt a Hősi halottak emléktábláinál, emlékműveinél. Kis Józsefnek fennmaradt egy Március 15-ei beszéde, ezúttal ebből idézünk: „Éljen a magyar szabadság! Éljen a haza – harsogtuk gimnazista korunkban. Akkor úgy állt előttem március 15-e, mint tiltakozó nap a császári önkény ellen, az elnémetesítés ellen. Kokárdát hordtunk. Megvetettük, akinek nem volt kokárdája. Iskolánk is feldíszítve. Tanáraink hallgatóságos beleegyezéséből, ünnepies csendességükből azt olvastuk ki: Jól teszitek, fiúk. Ha én tenném, hivatalos körök körömrre ütnének. Ti tehetitek. Tegyétek is. Szívem, lelkem veletek van. Ma már hivatalos szünet van. Tanárok tartanak ünnepi beszédeket. Megvan a magyar szabadság, az osztráktól megszabadultunk. De nincs meg egészen a haza. Mi itt szabadok vagyunk, de anyanyelvű testvéreink a csehek, románok, szerbek utálatos rabszolgaságában hervadnak. Trianon levágta a haza fejét, kezét, lábát. Trianon eltulajdonította Isten adta kerítésünket, a Kárpátokat. El bányáinkat, hegyeinket. Jóvátétel fejében viszik vagonjainkat. Ha az egyik fajta veszedelem elmúlt, jött helyette új és több.

Ezért csak tovább énekeljünk. Éljen a magyar szabadság! Szabadok legyünk a kis és nagy Antanttól. Éljen a haza, az ezeréves haza. Csak kitartás, meg kell jönnie a várva várt igazi szabadságnak az ezeréves határokkal együtt. Merítsünk lelkesedést az 1848-as márciusi ifjaktól. Ez a célja a mai ünnepünknek. Kedves Honfitársaim! Március 15-vel, nemcsak az osztrák sógor ellen tüntetünk. Ma ennek már nincs értelme. Szegény sógor, velünk együtt csak élhessen. Mást is jelent március 15-e. Minden falusi földműves tudja: akkor szűnt meg a robot. Mi volt az? A kilenced – 1836 előtt kisebb kilenced. Hála isten – mondják – megszűnt. Akkor a szegény ember csak az úrnak dolgozott. Megszűnt a földesúri bíraskodás. Törvény előtt egyenlő lett a szegény jobbágy a nemessel. A nép szerezhetett birtokot. Testvér lett a nemessel. Azelőtt született ellenségek voltak. A paraszt becsapta ahol tudta. A Szentháromság titkát, a magyar paraszt ravaszágát kiismerni nem lehet - mondogatták a

nemesek. Maguk a nemesek csak tétlenkedtek, parádézta. Nem törődtek, hogyan szántják meg a földet, hány birkájuk van. Csúsztak lefelé. De a nemesi alkotmányhoz ragaszkodtak. Sokan hazafias meggyőződésből. Érezték, hogy a kényelemszerető magyar nagyúr birtokát elfoglalja a nem magyar fajú, élelmes bérlő. Széchenyit forradalmárnak tekintették, hogy szabaddá akarja tenni a földet, szabaddá a népet. Ne vessünk csak követ a nemesekre. A nemesek közül való Széchenyi is, a legnagyobb magyar, a magyar nép igazi jóakarója. Voltak követői is. 1836-ban enyhítettek is a jobbágyon. Hibáik voltak a nemeseknek. 1514 óta bizony szomorú volt a nép sorsa. A nemesség idegen nyelvű volt, vagy latin, vagy német. A magyar nyelv falura szorult ki. II. József a halálos ítélet is kimondta a magyar nyelvre. Ekkor kezdtek költőink foglalkozni a magyar nyelvvel. Az urak megvetették. A költők verseket faragtak, a parasztlányok énekelték. Széchenyi buzdítására az urak is tanulgatták. A változó idők szele itt járt. Amint más államokban a nép egyre nagyobb jogokhoz jutott, úgy nálunk is. Széchenyi lassan akarta célját elérni. Először gazdaggá, azután szabaddá. De a forradalmak szele átcsapott hazánkba is. A pesti ifjúság Petőfivel, Jókaiival, Irinyivel és Vasváriával az élükön, forradalmi úton szerezte meg a nép szabadságát, birtokszerzési jogát, egyforma adózást, törvény előtti egyenlőséget, a magyar sajtó szabadságát és magyar minisztérium kinevezését, amely felelős a nép képviselőinek. Vértelen forradalomnak nevezzük, mert az ifjúság kívánságaihoz örömmel az egész Pest. Mit kíván a magyar nemzet 12 pontját és Petőfi Talpra magyarját cenzúra nélkül kinyomtatták, a nép között szétosztották, a városháza erkélyéről, a Pilvax kávéház zöld asztalairól szónoklatokat tartottak, Tancsics Mihály politikai foglyot budavári börtönéből kiszabadították. Míg az ifjúság megcsinálja a forradalmat, a pozsonyi követek Kossuth vezetésével Bécsbe rándulnak át, hogy a császártól alkotmányt kérjenek a magyar nép és a bécsi nép számára. Bécs utcáin is forradalmi a hangulat. De nemzeti és keresztény forradalom. Déli harangszóra imádkozik az egész utca. Kossuthék a bécsiekkel ölelkeznek, a bécsiek éltetik a bátor magyar Kossuth Lajost. Köszönik neki, hogy rájuk is gondolt a népek jogainak kivívásában. Egy két hétig tartó folyamatos ünnep volt ez a márciusi pesti és bécsi forradalom. A király április 11-én szentesíti a márciusi vívmányokat. Örömben van az egész ország. Maradt is volna talán, ha magyar lett volna a király. Magyar ember szavát tartja, de a németnek nem lehet hinni, ne higgy magyar a németnek, akármivel hitegetnek. Jött a szabadságharc, jött Világos, jött október 6-a, az örömet mélységes gyász váltotta fel, egész az 1867-es kiegyezésig. Alighogy az ország seibeiből kigyógyul, alighogy eltűnnek a falukat járó szegény verklis 48as honvédek, jött a világháború, jöttek a vörös forradalmak és hazánk megcsönkítva. Lerongyolódva áll gyűlölködő ellenségei közt. Magyar Testvéreim! Dolgozzatok a hazáért! Adózzunk a 48-as hősöknek, adózzunk a világháború helyi hőseinek. Magyar anyák, ne féljétek magyar gyermekeket nemzeni. Magyar ifjak ne pazaroljátok, hanem gyűjtsétek erőiteket." Folytatjuk... (Képek: Kis József plébánosok közt bal szélén, szécsényi elsőáldozók közt Bertók Istvánnal és Süle Józseffel, a szécsényi kongregációs lányok közt, Pungor László szécsényi újmiséjén.)

VASSZÉCSENY A KÉPZŐMŰVÉSZETBEN (3)

A múlt század harmincas éveiben, mint már volt szó róla, Steffek Albin dolgozott a faluban. Ugyanerre az időre tehető a Vass Bélának (1872-1934) tulajdonított kép, a lipárti Szok malomról. Vass Béla immár a második Nagybányát megjárta festő, aki itt dolgozott a településen, a szombathelyi Szent Márton Céhnek volt az egyik alapító tagja, valamint a szombathelyi Premontrei Gimnázium tanára. Ő alapozta meg a művészeti oktatást a megyeszékhelyen. A harmincas évek végén indult a lipárti Jagodics József (1923-1946) autodidakta festő pályája. Pályakezdésére feltételezhetően épp Steffek Albin itteni működése hatott inspirálólólag, ugyanakkor komoly előrehaladás festészeti munkásságában, az 1944-ben lipártra költöző Jaks István jelentett. A 21 éves fiatal művész Jaks István festészetének hatása alatt megizmosodott, festészete levetette autodidakta karakterét és több tájképet készített Lipárt egyes részeseiről, házairól. Sajnos ebből az időből egy munkája sem maradt fenn, alkotásai részben elkallódtak, részben megsemmisültek. A 40-es évek második felében a Szok családról készített több festményt Vas megye egyik legjelentősebb festőművésze, Radnóti Kovács Árpád (1902-1977), aki ebben az időben hozta létre a zsenyei művésztelepet. Különösen a két Szok kislányról készült kettős portréja klasszikus értékű műalkotás.

(Képek: Jagodics József kettős portréja 1943-ból Gombkötő Flóriánról és Gombkötő Józsefről, Vass Béla festménye a Szok malomról, Radnóti Kovács Árpád portréja Szok Andor özvegyéről - Czipott Annáról 1947-ből, Radnóti Kovács Árpád kettős portréja Szok Éváról és Szok Anikóról 1947-ből.)

A SZÉCSENYI TEMPLOM STÁCIÓKÉPEIRŐL

Ambrózy Teréz kapcsán a Múltidéző már érintőlegesen foglalkozott a szécsényi templom keresztúti képeivel, azonban ilyenkor a Húsvét idején érdemes részletesebben is visszatérni templomunk egyik kiemelkedő művészettörténeti értékére. Josef von Führich (1800-1876), osztrák Nazarénus festő 1842-ben készített egy rajzsorozatot Krisztus szenvedéstörténetéből. Ezt később, 1849-56 között sokszorosított grafikai technikával újraalkotta, ami alapján, a világon összesen a vasszécsényivel

együtt négy stációsorozat készült, három festve és egy domborműben. A legismertebb Anton Huberé (1830-1889), illetve a mödlingi Szt. Ottmár templom van még egy festett keresztút, valamint a bornheimi templomban egy dombormű változat. A miénk alkotóját ismerjük, Josef von Fraunlos, és rögtön az eredeti rajzszorozat keletkezési évében készült, ami azt sejteti, hogy Fraunlos közeli (talán baráti) kapcsolatban állt Frührichhel. Fraunlosról sajnos többet nem tud a művészettörténet irodalom, valószínűsíthető, hogy egy műkedvelő és hitbuzgó arisztokratával állunk szemben. A stációképeket báró Ambrózy Teréz 1903 végén vásárolta meg a vasszécsenyi templom számára, mivel abban az időben rendszeresen járt ide misékre. Az ismert császári üdülőhelyen, a karintiai Ischlben egy Pammersberg nevű kereskedőnél talált rájuk. Azonban nem tudni mi okból, az

az akkori plébános, Szabó Lőrinc, nem helyezte el őket a templomban. (Lehet, hogy túl nagyak tartotta őket, mint ma is sokan ugyanígy vélekednek róla.) Mindenesetre a stációképek csak 1927-ben kerültek a mai helyükre, Ebergényi Margit kezdeményezésére. „Alulírott kegyúrnő, beleegyezésemet adom ahhoz, hogy a vasszécsenyi templom ingóságai között

a leltárban - Házasságtörő asszony - néven szereplő olajfestmény értékesítették a templompénztár javára, óhajtván, hogy az árán áldoztató vasrács készíttessék a templomba. Hozzájárulásom indoklása, hogy a Fraunlos József által Frührich után 1842-ben készített elég nagyméretű stációs képek a templomban elhelyezhetők legyenek. A hívők kívánsága is, hogy a templomban keresztút állíttassék föl” Kis József plébános élelmességének, és szombathelyi kapcsolatainak köszönhetően, azonban nem kellett áruba bocsátani a templom monumentális Mattia Preti és Guercino, olasz barokk festők stílusára emlékeztető - Házasságtörő asszony - festményét, (az 1980-as évekig a templomban maradhatott, akkor rejtélyes módon nyoma veszett) mivel a szombathelyi Ferences templom barokk áldoztató rácsát épp akkor szerelték ki, és az a vasszécsenyi templomba került beépítésre. 23 évig voltak tárolva a templom oratóriumában stációképek, mielőtt a helyükre kerültek volna, Jaksa István szombathelyi festőművész egyesével restaurálta őket 1919-27 között. (Sajnos mára ugyancsak restaurálásra szorulnak.) Egyébként a XIV. stációkép jobb alsó sarkában van szignózva a képsorozat: „O.A.M.D.G. Nach Jos. Frührich von Jos. Fraunlos - 1842” (Képek: Ambrózy Teréz, Josef von Frührich önarcképe, egyik eredeti stációjának rajza, vasszécsenyi stációkép, az említett szignó, Jaksa István aláírása az egyik stációkép keretének hátulján, Jaksa István, bornheimi dombormű, Anton Huber másolata, a mödlingi keresztút egyik képe.)

A következő szám tartalmából: Emlékezés egy hajdani szécsenyi plébánosra, Vasszécseny a képzőművészetben (4), Ambrózy Teréz legendás tölgyfája, Furcsa jubileum – Jövőre lesz 100 éves a lipárti sarokiskola, Szemtanú - Kis József plébános (4)